

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13, 32. – Стор. 270.
5. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35, 35-36, 37. – Ст. 446.
6. Про визнання протиправним та скасування рішення про державну реєстрацію права власності, визнання протиправними дій, скасування запису : Постанова Верховного Суду України від 14.06.2016 р. № 21-41а16, 826/4858/15. URL : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/6DCD3250E71A1296C2257FFD00352C12](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/6DCD3250E71A1296C2257FFD00352C12) (дата звернення: 25.10.2016).
7. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40, 40-42. – Ст. 492.
8. Ухвала Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду по справі № 804/19218/14 від 16.02.2016 р. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56122661> (дата звернення: 26.10.2016).

УДК 347.191.1

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАСНОВНИКІВ (ЧЛЕНІВ) ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ЯКОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПРИВАТНОГО ПРАВА

THE LEGAL STATUS OF FOUNDERS (MEMBERS) OF FARM AS THE ENTREPRENEURIAL LEGAL ENTITIES OF PRIVATE LAW

Зеліско А.В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права
Юридичного інституту

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

У статті розкривається правовий статус засновників (членів) фермерського господарства в якості підприємницької юридичної особи приватного права з корпоративністю устрою. Автором підтримана позиція щодо застосування універсального поняття «член сім'ї» в межах усіх приватноправових галузей, а також констатовано, що особливістю статусу фермерського господарства є афілійованість засновників (членів), яка впливає на порядок вступу та виходу із складу господарства, а також на порядок реалізації його членами корпоративних прав та обов'язків. За результатами дослідження автором встановлена потреба розмежування та чіткої регламентації в спеціальному Законі прав та обов'язків фермерського господарства в якості юридичної особи та корпоративних прав і обов'язків його членів.

Ключові слова: юридична особа, корпоративні права, фермерське господарство, засновник (член) фермерського господарства, афілійована особа, член сім'ї.

В статье раскрывается правовой статус учредителей (членов) фермерского хозяйства в качестве предпринимательского юридического лица частного права с корпоративностью устройства. Автором поддерживается позиция касательно применения универсального понятия «член семьи» в сфере всех приватно-правовых отраслях, а также констатируется, что особенностью статуса фермерских хозяйств является аффилированность учредителей (членов), которая влияет на порядок вступления и выхода из состава хозяйства, а также на порядок реализации его членами корпоративных прав и обязанностей. По результатам исследования автором установлена потребность разделения и четкой регламентации в специальном Законе прав и обязанностей фермерского хозяйства в качестве юридического лица и корпоративных прав и обязанностей его членов.

Ключевые слова: юридическое лица, корпоративные права, фермерское хозяйство, учредитель (член) фермерского хозяйства, аффилированное лицо, член семьи.

In the article the legal status of founders (members) of farm as the entrepreneurial legal entity of Private Law are described. An author investigates corporate relations between a farm and members. An author is support position of the use of universal term "family's member" in all private fields of law. It is established, that the general sign of the farm is the interdependence of it's members. This sign forms the order of entry and exit from composition of farm. The interdependence of farm's members influences on the order of realization by them corporate laws. An author considers that Law must divide farm's rights and duties and corporate rights and duties of it's members in the separate articles.

Key words: legal entity, corporate rights, farm, farm's founder (member), interdependence of the farm's founder (member), family's member.

Постановка проблеми. За результатами наукових розвідок нами вже неодноразово констатувалася відсутність уніфікованої системи підприємницьких юридичних осіб приватного права в законодавстві України. Особливо яскраво означений висновок проявляється у сфері регламентації фермерських господарств (далі – ФГ). Специфічність їх функціонування пов'язана з цілим рядом фактів, серед яких, в першу чергу, слід вказати на: 1) відсутність вказівки на існування таких організаційно-правових форм у ЦК України. Водночас досліджуване нами формулювання ч. 1 ст. 83 ЦК України, яке встановлює, що юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, встановлених законом, свідчить про ймовірність існування інших видів підприємницьких юридичних осіб приватного права; 2) наявність положень щодо ФГ у ГК України. У вказаному кодифікованому акті ФГ передбачені главою 11 «Приватні підприємства. Інші

види підприємств». Однак ГК України містить лише загальні положення стосовно них, покладаючи завдання регулювання їх правового статусу на спеціальне законодавство; 3) спеціальна регламентація в окремому нормативному акті – Законі України «Про фермерське господарство» 2003 року. Варто зазначити, що у 2016 році статус ФГ зазнав чергового оновлення, оскільки запроваджено таке поняття, як сімейне ФГ із статусом юридичної особи, а також ФГ, створене фізичною особою-підприємцем. Водночас аналіз чинної редакції означеного нормативного акта свідчить про те, що жодних спеціальних положень, пов'язаних із відмінністю ФГ із статусом юридичної особи та із статусом фізичної особи-підприємця, не встановлено. Доктринальні положення цивільстики щодо розмежування відповідальності між юридичною особою та її учасниками (засновниками), а також відокремленість їх майна не отримали належного відображення в чинній

редакції Закону «Про фермерське господарство», незважаючи на те, що вони є конститутивними відмінностями між функціонуванням цього господарства у формі юридичної особи чи фізичної особи-підприємця. Розділ 4 «Землі фермерських господарств», розділ 5 «Майно фермерського господарства» не передбачають жодних відмінних положень, пов'язаних із діяльністю ФГ – юридичних осіб та ФГ, створених фізичною особою-підприємцем. Таким чином, нововведення 2016 року не лише позбавили ФГ існуючих неузгодженостей правового статусу, а лише ґрунтовно їх поглибили.

Стан опрацювання проблеми. Звертаючи увагу на стан дослідженості ФГ у науковій літературі, варто відзначити зорієнтованість їх на аграрні аспекти. Зокрема, наукові пошуки саме з викладеної позиції здійснювали такі відомі учені-аграрії, як Н.О. Багай, Я.З. Гасцька-Колотило, В.І.Семчик, Н.І. Титова, О.О. Погрібний, Н.М. Оніщенко, Т.П. Проценко, М.С. Долинська, М.В. Шульга, В.П. Жушман, П.Ф. Кулинич, В.Ю. Уркевич та ін. Опосередковано ФГ входили у сферу досліджень таких провідних цивілістів, як І.М. Кучеренко, В.І. Борисова, І.В. Спасибо-Фатеева та ін. Спеціалізоване цивільно-правове дослідження ФГ було здійснено М.О. Гузеват. У той же час сучасна доктрина і практика однозначно потребують подальших досліджень ФГ крізь призму інституту підприємницьких юридичних осіб приватного права, враховуючи зміни Закону України «Про фермерське господарство» та відсутність вирішення в ньому проблематики цивільно-правового регулювання цих суб'єктів правовідносин.

Метою нашого дослідження є розкриття правового статусу засновників (членів) ФГ, оскільки саме відносини між юридичною особою та її засновниками (членами) є одним із тих конститутивних параметрів, які відображають цивільно-правову характеристику ФГ із статусом юридичної особи.

Виклад основного матеріалу. Одним із елементів юридичного складу, що є передумовою створення ФГ, є вільне волевиявлення його засновників. Закон визначає особливі вимоги щодо засновників ФГ, незалежно від його форми. А саме, відповідно до ч. 2 ст. 1 Закону засновниками цього господарства можуть бути: громадянин України або кілька громадян, які є родичами або членами сім'ї. Потребує з'ясування зміст терміну «родичі або члени сім'ї», і відповідь на це питання дає ч. 3 ст. 3 Закону, згідно з якою для цілей цього Закону до членів сім'ї та родичів голови фермерського господарства відносяться дружина (чоловік), батьки, діти, баба, дід, прабаба, прадід, внуки, правнуки, мачуха, вітчима, падчерка, пасинок, рідні та двоюрідні брати та сестри, дядько, тітка, племінники як голови фермерського господарства, так і його дружини (її чоловіка), а також особи, які перебувають у родинних стосунках першого ступеня споріднення з усіма вищезазначеними членами сім'ї та родичами (батьки такої особи та батьки чоловіка або дружини, її чоловік або дружина, діти як такої особи, так і її чоловіка або дружини, у тому числі усиновлені ними діти). Потрібно підкреслити те, що сучасна теорія та практика не містить уніфікованого визначення поняття «родичі» та «члени сім'ї», в результаті чого створюється ситуація, за якої в різних сферах правовідносин означені терміни відрізняються за своїм змістовим навантаженням. Наприклад, згідно із ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства» члени сім'ї фізичної особи – чоловік (дружина), а також батьки (усиновителі), опікуни (піклувальники), брати, сестри, діти та їхні чоловіки (дружини) [1]. Як бачимо, наведене визначення містить вужчий перелік кровноспоріднених осіб, які відносяться до членів сім'ї, і не вказує на належність до них мачухи, вітчима, пасинка та падчерки, але, на відміну від того поняття, яке використовується в Законі «Про фермерське господарство», включає до цього переліку осіб також усиновителів, опікунів, піклувальників. Згідно зі ст. 64 Житлового кодексу

УРСР «до членів сім'ї наймача належать дружина наймача, їх діти і батьки. Членами сім'ї наймача може бути визнано й інших осіб, якщо вони постійно проживають разом з наймачем і ведуть з ним спільне господарство» [2]. Фактично житлове законодавство включає до членів сім'ї осіб, пов'язаних не лише кровним спорідненням чи відносинами свояцтва (у випадку мачухи, вітчима, падчерки та пасинка), але й спільним проживанням однією особою. Із цього приводу провідний фахівець у галузі житлового права М.К. Галянтич зазначає, що галузі права можуть, виходячи із загального поняття, адаптувати та обмежувати поняття «член сім'ї» з метою досягнення результату правового регулювання, визначеного цією галуззю [3, с. 202]. Таким чином, маємо три сфери правовідносин із різним змістовим навантаженням одного й того терміну. Звертаючись до галузевого тлумачення поняття «член сім'ї» предметно сімейним законодавством, варто відзначити той факт, що, виходячи із ст. 2 Сімейного кодексу України, до членів сім'ї належать усі зазначені вище кровноспоріднені особи, в тому числі усиновителі, а також мачуха, вітчима, пасинок та падчерка. Окрім того, згідно з ч. 3 цієї ж статті до членів сім'ї можуть належати інші особи, визначені у СК України, а саме: опікуни, піклувальники та їх підопічні, патронатні вихователі, прийомні батьки, батьки-вихователі, а також особи, які фактично проживають однією сім'єю [4]. Отже, можемо зробити висновок, що сімейне законодавство містить найширший підхід до тлумачення змісту досліджуваного поняття. Із цього приводу В.А. Ватрасом аргументовано, що формування єдиного, комплексного, універсального для всіх галузей права поняття «члени сім'ї» є недоцільним з огляду на ті завдання, які притаманні тій чи іншій галузі права, та специфіку суспільних відносин, що ними регулюються. У зв'язку із цим кожній галузі права, в тому числі й сімейному, притаманне власне розуміння поняття «члени сім'ї» [5, с. 7]. Позицію щодо недоречності існування єдиного визначення досліджуваного поняття для всіх галузей права, оскільки кожні правовідносини в це поняття вкладають виключно характерний їм зміст, підтримує також І.Л. Сердечна [6, с. 92]. Безумовно, що в тій чи іншій галузі окремі ознаки поняття «члени сім'ї» набувають ознак підвищеної пріоритетності, тобто, як підкреслює М.К. Галянтич, адаптуються галуззю [3, с. 202], однак, вважаємо за ймовірне припустити, що вказане не деформує сутність цього поняття.

Із цього приводу видається необхідним зазначити, що різнобічне трактування одного і того ж терміну у сфері приватноправових відносин навряд чи буде сприяти послідовності застосування чинного законодавства на практиці, тому у сфері приватноправових галузей існування уніфікованого терміну «член сім'ї» може бути допустимим. На нашу думку, трактування членів сім'ї, передбачене сімейним законодавством, є доречним для застосування його у сфері регламентації відносин засновників і членів ФГ, які, будучи корпоративними, належать до приватноправових відносин. Як у сімейному праві, так і в корпоративному праві в основі поняття «член сім'ї» знаходиться взаємопов'язаність цих осіб, яка в корпоративістичній відображається також в афілійованості осіб. В економічній літературі визначається, що такий сімейний характер бізнесу виключає рейдерство та корпоративні конфлікти [7, с. 210]. Якщо з приводу рейдерства можна погодитися, то щодо виключення можливості виникнення корпоративних конфліктів навряд чи можна однозначно стверджувати, зважаючи на необхідність врахування волевиявлення членів ФГ стосовно управління його діяльністю (а члени ФГ, володіючи корпоративними правами, мають право на участь в управлінні). На нашу думку, ознака афілійованості впливає на зміст елементів правового статусу ФГ. Саме афілійованість засновників (членів) ФГ, за рахунок наявності сімейних взаємозв'язків, визначає особливості управління діяльністю ФГ та специфіку корпоративних

прав його членів, пов'язану з особистою участю працею в діяльності ФГ із статусом юридичної особи. Означена концепція фактично віднайшла своє відображення в новій редакції Закону «Про фермерське господарство», згідно з ч. 5 ст. 1 якого «ФГ, зареєстроване як юридична особа, має статус сімейного фермерського господарства за умови, що в його підприємницькій діяльності використовується праця членів такого господарства, якими є виключно члени однієї сім'ї відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України». Однак варто погодитись із твердженнями практиків щодо того, що досліджена нами вище ч. 3 ст. 3 Закону «Про фермерське господарство» суперечить ч. 5 ст. 1 цього ж Закону, оскільки передбачає значно вужче коло осіб – членів сім'ї, аніж у СК України [8].

Пов'язувати коло засновників та членів ФГ винятково з особами, кровноспорідненими між собою, було би доцільним, на наш погляд, якщо б майно ФГ належало їм на праві спільної часткової власності. Враховуючи ж форму ФГ із статусом юридичної особи, вказаний аспект не має жодного значення, оскільки юридична особа відзначається майновою відокремленістю. Відносини ж спадкування в разі смерті одного з членів ФГ, як видається, повинні регулюватися згідно з положеннями про спадкування належних померлому членові ФГ корпоративних прав.

Розглянувши питання стосовно ймовірного переліку засновників та членів ФГ, потрібно відзначити той факт, що не всі з вказаних осіб можуть набувати статус предметно засновника ФГ. Адже спеціальний нормативний акт пішов шляхом встановлення відмінних критеріїв щодо можливості набуття статусу засновника та члена ФГ. Згідно з ч. 1 ст. 5 Закону право на створення фермерського господарства має кожний дієздатний громадянин України, який досяг 18-річного віку та виявив бажання створити фермерське господарство. Законодавець встановив ряд критеріїв, які є передумовою набуття статусу засновника (ків) ФГ, а саме: віковий критерій – повноліття, належний обсяг дієздатності, наявність громадянства України. Таким чином, не кожен член сім'ї чи родич може набувати статусу засновника ФГ. Щодо таких членів сім'ї та родичів законодавчо встановлено в ч. 2 ст. 3 Закону, що у випадку створення ФГ одним із членів сім'ї інші члени сім'ї, а також родичі можуть стати членами цього ФГ після внесення змін до його Статуту. Викладене підтверджує зроблений нами вище висновок про розмежування комплексу правових критеріїв для набуття статусу засновника та члена ФГ.

У межах моделювання цивільно-правового статусу ФГ виникає потреба дослідження відносин між ФГ в якості юридичної особи та його членами. В.А. Васильєвою підкреслюється, що такі відносини є постійним особливим суспільним зв'язком між засновником і юридичною особою, зміст якого визначається організаційно-правовою формою створеної юридичної особи, яка, однак, не впливає на факт існування такого зв'язку [9, с. 11]. Закон України «Про фермерське господарство» називає такі відносини в рамках ФГ членством. У комплекс ознак, що визначають специфіку членства в порівнянні з відносинами участі, входять: особливий порядок набуття членства та його припинення, в тому числі шляхом виключення; особливості здійснення корпоративних прав та обов'язків членами тощо. У господарсько-правовій літературі визначається, що відносини у ФГ базуються на засадах членства, оскільки його члени зобов'язані брати особисту трудову участь у діяльності ФГ [10]. У цьому контексті потрібно зауважити, що обов'язкова трудова участь не є конститутивною ознакою інституту членства, оскільки участь у діяльності юридичної особи може проявлятися в інших видах діяльності (наприклад, у споживчих кооперативах вона проявляється в користуванні послугами кооперативу, а не в трудовій участі.). Стосовно ж інших специфічних ознак інституту членства у ФГ, то зробити позитивний ви-

сновок про їх наявність достатньо складно у зв'язку з відсутністю вказівок на них у чинному нормативному акті.

Як уже було нами зазначено, Закон України «Про фермерське господарство» не передбачає порядку набуття та припинення членства у ФГ. Ч. 4 ст. 1 лише вказує, що положення про вступ та вихід із господарства мають передбачатися статутом ФГ. Водночас, аргументуючи потребу врегулювання цих питань у законодавстві, варто вказати на те, що, як показують дослідження О.Д. Костур аналогічного характеру нормативних актів в інших країнах СНД, положення щодо порядку вступу та виходу із ФГ чітко прописані в останніх [11, с. 178].

Ч. 2 ст. 3 Закону «Про фермерське господарство» встановлює, що під час створення ФГ одним із членів сім'ї інші члени сім'ї, а також родичі можуть стати членами цього ФГ після внесення змін до його статуту. Опосередкованого характеру положення чинного Закону дозволяють стверджувати про те, що рішення про прийняття до ФГ має відображатися в кінцевому результаті в статуті, однак жодного рекомендованого порядку прийняття такого рішення законодавство не містить. Указана особливість Закону спричиняє наявність у літературі різних трактувань порядку набуття членства у ФГ. Зокрема, С.І. Ковач, К.В. Безверхий вказують, що вступ до ФГ нових членів здійснюється на підставі рішення засновника, яким вносяться відповідні зміни до статуту, після чого такі зміни підлягають державній реєстрації [7, с. 212]. Дозволимо собі говорити про дискусійність такого підходу. На нашу думку, доцільно законодавчо встановити рекомендовану процедуру прийняття до членів ФГ. Враховуючи той факт, що ФГ належить до об'єднань осіб, які характеризуються особистою участю членів у його діяльності, видається за доречне відзначити потребу врахування волевиявлення всіх діючих членів ФГ щодо вступу до нього нових членів сім'ї та родичів. Зважаючи на викладене, пропонуємо зазначити в Законі, що вступ до ФГ відбувається за згодою його членів, якщо інший порядок не передбачений у статуті господарства. Аналіз чинного Закону дозволяє стверджувати про орієнтацію законодавця саме на такий механізм прийняття рішень щодо найважливіших питань ФГ. Зокрема, згідно з ч. 2 ст. 22 Закону передбачається можливість відчуження цілісного майнового комплексу ФГ «за рішенням членів ФГ». Означене формулювання дозволяє припустити одностороннє прийняття рішення.

Не встановлюється Законом також і порядок припинення членства у ФГ шляхом його виходу, не вказується на можливість виключення з його складу. Хоча природа ФГ, пов'язана з особистою участю членів у його діяльності, дозволяє припускати доцільність застосування до нього механізму виключення з членів господарства. Належність ФГ до підприємницьких юридичних осіб приватного права спонукає до застосування аналогії у сфері вирішення цих питань із господарськими товариствами, які належать до товариств – об'єднань осіб. А саме: 1) про підстави виключення з ФГ у зв'язку з невиконанням чи неналежним виконанням членських обов'язків щодо господарства; суперечністю дій чи бездіяльності члена ФГ інтересам господарства; 2) про порядок виходу з господарства – за умови попередження про це за три місяці до виходу та розрахунку протягом 12 місяців із часу затвердження річного звіту на період, коли особа вийшла зі складу господарства. На нашу думку, Закон «Про фермерське господарство» має містити безпосередньо у своїх нормах викладені положення, оскільки наявний стан відсутності жодних вказівок на значну кількість питань щодо членства у ФГ призводить до закріплення в статутах діючих господарств положень, які викривлюють їх суть в якості підприємницької юридичної особи приватного права з корпоративним устроєм.

Продовжуючи здійснювати аналітику правового статусу засновників (членів) ФГ, варто зауважити, що побудова норм чинного Закону «Про фермерське господарство» не

відповідає доктринальним положенням інституту юридичних осіб загалом та корпоративістики зокрема. Вказаний Закон взагалі не містить переліку прав та обов'язків загального характеру, пов'язаних із членством у ФГ. Лише в Розділі 4 «Землі фермерських господарств» подано ст. 14 та ст. 15 права та обов'язки членів ФГ стосовно земельних ділянок. Деяке здивування викликає формулювання означених статей: «Права ФГ та його членів», «Обов'язки ФГ та його членів». До прав ФГ та його членів згідно із ст. 14 Закону належить право: продавати або іншим способом відчужувати земельну ділянку, передавати її в оренду, заставу, спадщину; самостійно господарювати на землі; право власності на посіви і насадження сільськогосподарських та інших культур, на вироблену сільськогосподарську продукцію; на відшкодування збитків; на спорудження житлових будинків, господарських будівель та споруд; реалізацію виробленої сільськогосподарської продукції на вітчизняних ринках і право поставляти на експорт; інші права. Аналіз наведеної статті свідчить про те, що законодавець не розмежує з правовою позиції ФГ та його членів, змішуючи ці поняття та підміняючи їх одне одним. Очевидним є те, що права, зазначені в проаналізованих вище статтях, належать ФГ в якості самостійного суб'єкта правовідносин. Однак означені права не можуть ідентифікуватися, на нашу думку, в якості членів ФГ. Констатована в доктрині корпоративність устрою досліджуваних господарств із статутом юридичної особи передбачає застосування щодо них конститутивних положень корпоративістики стосовно відокремленості юридичної особи та її учасників (у даному випадку – членів ФГ), адже підприємницьку діяльність здійснюють безпосередньо ФГ.

Виходячи з розкритих положень, Закон України «Про фермерське господарство» має врегульовувати правомочності, які входять до складу корпоративних прав членів ФГ, оскільки регламентація означених аспектів становить основу цивільно-правового статусу ФГ – юридичної осо-

би. Однак даний нормативний акт обходить ці питання, умовно висловлюючись, «тактовним мовчанням». Якщо звернутися до досвіду інших держав стосовно регулювання ФГ, зокрема країн СНД, то варто відзначити, що в багатьох із них у спеціальних законодавчих актах встановлюються права та обов'язки членів ФГ, причому останні диференційовані від права та обов'язків ФГ чи голови ФГ. Серед країн СНД у цьому розрізі увагу привертає до себе Республіка Казахстан, в якій у 2016 році набрав чинності Підприємницький кодекс, ст. 41 – 49 якого регулюють статус ФГ. Ч. 3 ст. 43 Підприємницького кодексу Республіки Казахстан визначає, що члени ФГ мають право: вийти з його складу в порядку, встановленому загальними зборами членів ФГ; отримувати інформацію про діяльність ФГ, у тому числі дані бухгалтерського звіту, фінансової звітності та іншої документації господарства; звертатися до загальних зборів ФГ із скаргами на неправомірні дії чи бездіяльність голови ФГ чи його членів; оскаржувати в судовому порядку рішення голови ФГ чи його загальних зборів у разі порушення ними їх законних прав та інтересів; здійснювати інші права, передбачені Кодексом [12]. Подібного роду положення містяться в ст. 17 Закону Республіки Молдова «Про селянські (фермерські) господарства» [13].

Висновки. Викладені положення дають змогу стверджувати, що регулювання статусу засновників (членів) ФГ доцільно конструювати на основі доктринальних положень корпоративістики шляхом: застосування універсального підходу до поняття «члени сім'ї» в межах приватноправових галузей, оскільки визначена ознака афільюваності засновників (членів) ФГ визначає специфіку його правового статусу загалом; чіткої регламентації корпоративних прав та обов'язків членів ФГ і відокремлення їх від прав ФГ в якості самостійної юридичної особи; встановлення в законодавстві порядку набуття та припинення членства у ФГ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50-51. – Ст. 384.
2. Житловий кодекс УРСР : Закон, Кодекс від 30.06.1983 № 5464-X // Відомості Верховної Ради. – 1983. – Додаток до № 28. – Ст. 573.
3. Галянтч М.К. Проблеми визначення поняття «член сім'ї» за цивільним, сімейним та житловим законодавством України / М.К. Галянтч // Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України: матеріали круглого столу. (25 травня 2006 р., м. Київ). – Х. : Ксилон, 2007. – С. 195–202.
4. Сімейний кодекс України : Закон від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135.
5. Ватрас В.А. Суб'єкти сімейних правовідносин : автореферат дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / В.А. Ватрас. – Київ, 2008. – 19 с.
6. Сердечна І.Л. До питання про поняття «член сім'ї» в сімейному праві: нормативний та доктринальний підхід / І.Л. Сердечна // Університетські наукові записки. – 2014. – № 4(52). – С. 88–95.
7. Ковач С.І. Порядок створення, функціонування та припинення діяльності фермерських господарств в Україні / С.І. Ковач, К.В. Безверхий // Фінанси, облік і аудит. – 2013. – Випуск 2(22). – С. 205–216.
8. Варенікова В. П'ять цікавинок для фермерів: ексклюзивно від законодавця / В. Варенікова // Юридична газета online. Всеукраїнське щотижневє професійне юридичне видання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/pyat-cikavinok-dlya-fermeriv-eksklyuzivno-vid-zakonodavcya.html>.
9. Васильєва В.А. Поняття та юридична природа корпоративних відносин і корпоративних прав / В.А. Васильєва // Охорона прав суб'єктів корпоративних відносин / за заг. ред. академіка НАПрН України В.В. Луця. – С. 7–12.
10. Господарський кодекс України. Науково-практичний коментар / За ред. В.М. Коссака. – К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 672 с.
11. Костур О.Д. Фермерське господарство як організаційно-правова форма ведення товарного сільськогосподарського виробництва в Україні та державах СНД: порівняльно-правовий аналіз / О.Д. Костур // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2014. – Вип. 35. – С. 171–183.
12. Кодекс Республіки Казахстан от 29 октября 2015 года № 375-V «Предпринимательский кодекс Республики Казахстан» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 09.04.2016 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1009109&doc_id2=38259854#pos=6;62&pos2=832;98.
13. Закон Республіки Молдова «Про селянські (фермерські) господарства» № 1353 от 03.11.2000 // Monitorul Oficial. – Nr. 14-15. – статья № : 52. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=311579&lang=2>.